WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ.

Nr. 6.

T. II. 1924.

1. WOJSKOWE WIADOMOŚCI BIBLJOGRAFICZNE.

„Wojskowe wiadomości bibljograficzne"—zapoznają z treścią i wartością dzieła, orjentują zainteresowanych w zagadnieniach, poruszanych w bieżącej literaturze wojskowej a zarazem ułatwiają czytelnikom i Kierownikom Bibljotek Wojskowych decyzję co do zakupu książek, znanych na podstawie „Komunikatu bibljograficznego"—jedynie z tytułów.

„Wojskowe wiadomości bibljograficzne"—wspierają się na ocenie samych dzieł oraz na sprawozdaniach o nich, zawartych w naukowych czasopismach wojskowych.

Ponieważ czytelnicy mogą pragnąć o poszczególnych książkach jeszcze obszerniejszych wyjaśnień—podają „Wojskowe wiadomości bibljograficzne" wykaz czasopism, w których pomieszczono recenzje o tych dziełach.

Oddział bibljograficzny C. B. W.

Les „Nouvelles Bibliographiques Militaires" nous font connaître le sujet et la valeur de l'oeuvre, permettent aux interessés de s'orienter dans les problèmes touchés par la littérature militaire courante et facilitent en même temps aux lecteurs et aux Chefs des Bibliothèques Militaires le choix de l'achat des livres dont les titres sont mentionnés dans le Communiqué Bibliographique.

Les „Nouvelles Bibliographiques Militaires" se basent sur la critique des oeuvres et sur les comptes rendus publiés dans les recueils périodiques scientifiques militaires.

Pour satisfaire les lecteurs qui peuvent désirer avoir des informations plus détaillées sur certains livres, les „Nouvelles Bibliographiques Militaires" publient l'énumération des recueils périodiques où ont apparu des critiques de ces oeuvres.

Section bibliographique de la Bibl. Centr. Mil.

Lotnictwo.

Mjr. JAUNEAUD (*L' évolution de l' aéronautique. Paris, Flammarion, 1923*) opisuje linje rozwoju aeronautyki, omawia ostatnie postępy w dziedzinie lotnictwa i aerostatyki, stworzenie samolotów bojowych, lotnictwo wodne, wogóle uzbrojenie samolotów wreszcie opisuje powołanie do życia linji żeglugi powietrznej. Obok tej części, poświęconej omówieniu technicznej strony lotnictwa zawie-

ra dzieło uwagi co do przyszłego rozwoju wojskowej aeronautyki i jej znaczenia dla działań wojskowych.

(Rev. fr. nr. 28/23. s. 136).

Marynarka.

Wydawnictwo niemieckie pt. „NAUTICUS. *Jahrbuch für Deutschlands Seeinteressen". Berlin, Mittler, 1923,* rozpoczęte w r. 1899 a przerwane przez wojnę, ukazało się znowu, jako obszerny starannie opracowany rocznik. Dzieli się ono na cztery części: I—polityczno-ekonomiczna zawiera szereg artykułów, dotyczących przyszłości marynarki niemieckiej, jej stanu przed i po wojnie; II — techniczna zawiera dwa wybitnie ciekawe artykuły o odbudowie marynarki niemieckiej oraz o przyszłym i teraźniejszym typie statku pasażerskiego; III — polityczna i wojskowa część rocznika składa się z czterech prac, poświęconych bądź historji niemieckiej bądź przyszłym linjom jej rozwoju. Autorzy w sposób rzeczowy i ciekawy traktują zagadnienia długiej służby w marynarce, co pozwoli wyszkolić dobry zastęp marynarzy, dyskutują o istocie polityki morskiej Anglji i zamierzonych przez nią konstrukcjach, wreszcie zgłębiają ciekawe zagadnienie stosunku łodzi podwodnych i aeroplanów do marynarki, oraz znaczenie wojny gazowej na morzu. Poglądy niemieckiego autora o niebezpieczeństwie tej wojny, o uzbrojeniu okrętów przeciw torpedom i bombom rzucanym z aeroplanów—zgadzają się zupełnie z wywodami najwybitniejszych teoretyków amerykańskich, angielskich i francuskich; IV — część dzieła jest statystycznym wykazem stanu floty niemieckiej przed wojną (5.459.296 ton) oraz tempa jej odbudowy (419.000 ton w czasie zawieszenia broni, 2.451 300 ton w r. 1923). Prócz tego zawiera książka artykuł, dotyczący planów awiacji niemieckiej. Zewnętrznie zredagowany skromniej niż podobny mu w celach i treści angielski *„Brossey"*, Nauticus opiera się na poważnych dokumentach, i zapewnił sobie współpracownictwo tak wybitnych ludzi jak admirała Hellweg, profesora Eulenburga, Stimminga, radcę tajnego i dyrektora Norddeutscher Lloydu, oraz Jorda, dyr. niemieck. Aerolloydu i t. d.

(Rev. mar. Septembre 1923, s. 422).

Prowadzenie wojny.

Mało omawianemu a doniosłemu zagadnieniu taktyki artyleryjskiej poświęca pracę mjr. BOESSER (*Die Kampfschule für die Artillerie. Charlottenburg, Off. Worte, 1923*). Dzięki licznym, trafnie dobranym, jasno omówionym i wspartym przejrzystemi szkicami zadaniom, dotyczącym działania artylerji aż do baterji włącznie — przedstawia książka poważną wartość zarówno dla oficera linjowego jak dla wykładowców w szkołach artyleryjskich.

(Wochenbl. nr. 14/23 s 327).

Najnowszem dziełem na temat taktyki jest książka BOND'a i CROUCH'a pt. *Tactics* (*Washington, Book Departament, 1923*). Autorzy omawiają tu praktyczne ćwiczenia, uzbrojenie i nową organizację piechoty — dodając ogólny pogląd na sposób operowania innych broni. Pozatem książka tłumaczy zadania i sposób ich wykonania przez piechotę w różnych sytuacjach bojowych i zarazem zawiera odnośne ilustracje.

(The Milit. Engineer, July-August 1923. s. 365).

W dziele o tytule znanym z pracy BOUVARD (*Les leçons de la guerre. Paris, Masson, 1923*) oraz z pracy gen. SCHWARTEGO (*Die militärischen Lehren des Grossen Krieges. Berlin, Mittler, 1920*) omawia wybitny pisarz wojskowy portugalski, gen. BEÇA (*Liçôes da granda guerra. Lisbonne, Tip. da Emprêsa Diario de Noticias, 1923.)* doświadczenia wojny światowej. Wsparty o osobiste doświadczenia i bogaty materjał źródłowy przedstawia autor w formie interesującej: rozwój sztuki wojennej oraz wpływ na operacje wojenne nowych czynników technicznych jak lotnictwa, automobilizmu i t. d.

(Rev. gén. nr. 12/23. s. 955).

Znany a niedawno zmarły pisarz francuski, gen. BUAT (*Hindenburg et Ludendorff. Stratèges. Paris, Levrault, 1923*), poświęca nową książkę rozpatrzeniu operacyj Hindenburga i Ludendorffa, a zarazem ich zasad strategicznych. W pierwszym rozdziale przedstawia stosunek Hindenburga i Ludendorffa do Falkenhayna w okresie od 1914 — do sierpnia 1916 t. j. do jego ustąpienia; w drugim omawia bitwę pod Tannenbergiem (26 — 29/8. 1914), pierwszą bitwę mazurską (8—9/9. 1914), kampanję jesienną (24/9—1/11. 1914), kampanję zimową (11/11—20/12 1914), drugą bitwę mazurską (luty—marzec 1915), letnią kampanję rosyjską (maj — październik 1915) i obronną kampanję 1916 r.; w trzecim rozdziale przedstawia operację podczas objęcia Szefostwa Szt. Gen. przez Hindenburga a więc kampanję rumuńską (sierpień—grudzień 1916), kampanję włoską 1917, wzięcie Rygi (3/9. 1917); w czwartym rozdziale rozpatruje kampanję z r. 1918, a więc operacje ofenzywne do lipca i defenzywne od lipca do listopada.

Wreszcie w zakończeniu charakteryzuje naczelne myśli strategiczne Hindenburga i Ludendorfa.

Wywody autora ilustruje 29 map i szkiców.

Brak prac na temat działalności patroli i wojny podjazdowej — wypełnia częściowo książka kpt. CALLIÈS (*L'art de faire des prisonniers. Paris, Levrault, 1923.*) Kpt. Calliès, który dowodził przez trzy lata wojny oddziałem patrolów— uwagi swe opiera na własnych doświadczeniach. Autor dowodzi w dziele, że jeśli chodzi o zdobycie jeńców i wogóle o przeprowadzenie operacyj wojennych w sposób podstępny a umiejętny — trzeba się dobrze przygotować do tak zw. „coup de main" (zamachu) i nigdy nie będzie za mało studjów wstępnych na tem polu.

(Génie, Décembre 1923, s. 552).

Znany pisarz wojskowy, gen. CAMON w pracy pt. *Le système de guerre de Napoléon* (*Paris, Levrault, 1923*), stanowiącej zwartą syntezę jego dwóch poprzednich dzieł a mianowicie: *La bataille napoléonienne* i *La guerre napoléonienne*, omawia zasadniczo linje strategji Napoleona. Autor wskazuje, że operacje wojny światowej przez swe uzależnienie od myśli przewodnich Napoleona — podkreśliły potrzebę intenzywnego studjowania strategji napoleońskiej.

(Artillerie, Décembre, 1923, s. 85).

Doskonałym podręcznikiem, wprowadzającym w wielką ilość regulaminów dotyczących taktyki, wyszkolenia i t. d., a równocześnie zwarcie i bardzo wyczerpująco omawiającym zadania dzisiejszego dowódcy – wzbogacił wojskową literaturę niemiecką płk. V. COCHENHAUSEN (*Die Truppenführung. Ein Handbuch für den Truppenführer und seine Gehilfen. Berlin, Mittler, 1924*). Co do układu idzie książka za obowiązującym regulaminem pt. *Führung u. Gefecht der verbundenen Waffen*, jest ona jednak przejrzystszą od niego i niezwykle bogatą w nowe myśli, wsparte na poważnych studjach i wojennem doświadczeniu autora.

Książkę uznała fachowa krytyka niemiecka za bardzo wartościową.

(Wochenbl. nr. 14/24, s. 319).

Do pogłębienia studjów nad przepisami wielkiej wojny może być pomocną książka kpt. FORTHINGHAM — *A Guide to the Military of the World War 1914—1918* (*Washington Little, 1903*). Autor dając ciekawy i jasny opis taktyki, stosowanej w czasie wojny — ułatwia czytanie i studjowanie poszczególnych bitew.

(The Quartermaster Review, September, October 1922 Str. 39).

Niewielkiem ale bardzo użytecznem dziełkiem jest praca mjr. JONES— *Principles of Command.* (*Piker, Lova, 1923*). Zawiera obserwacje nad czynnikami wchodzącemi w skład wojskowego dowództwa, administracyjnego i taktycznego. Książka ta uprzytamnia w sposób wyrazisty i jasny zasady dyscypliny wojskowej oraz wzajemne stosunki przełożonych do podwładnych. Dziełko to jest

pożyteczne tak samo dla dowódcy i jego pomocników jak i dla ich podwładnych. Gener. Holbrook we wstępie wyraża się o pracy tej bardzo pochlubnie.

(Coast Art. February 1923 s. 187, Cav. Iourn. July 1923 s. 345).

Książka KRUEGER (*Tactics and Technique of River Crossings Washington, The Society of American Military Engineers Book Departament, 1923*) omawia wyczerpująco taktyczną i techniczną stronę przebywania rzek. Książka wielkiej wartości.

The Milit. Engineer, July—August 1923. s. 365).

Służbie wywiadowczej, prowadzonej w stosunku do państw centralnych przez państwa Ententy przed wojną i w czasie wojny oraz przeciwakcji wywiadowczej zorganizowanej przez Niemcy zwłaszcza podczas wojny—poświęca pracę znany autor niemiecki i szef wywiadu w czasie wojny płk. NICOLAI (*Geheime Mächte. Internationale Spionage im Weltkriege und heute. Leipzig, Koehler, 1923*). Ostatnie rozdziały omawiają dzisiejszą sytuację w Niemczech.

Książka ważna i interesująco ujęta.

(Wochenbl. nr. 14/24, s. 318).

Na przykładach zaczerpniętych z wojny światowej omawia PAQUET (*Etude sur le fonctionnement interne d'un 2-e bureau en campagne. Paris, Levrault, 1923*) trudne i odpowiedzialne zadanie oficera biura wywiadowczego, który z szeregu otrzymanych i niejednokrotnie sprzecznych czy krzyżujących się wiadomości, nie powodując się z góry powziętą myślą, musi umieć wydostać prawdę, od której uzależniona jest decyzja dowódcy. Paquet rozpatruje więc: istotę wywiadu, źródła wywiadu, badanie uzyskanego materjału wywiadowczego, wyzyskiwanie i przekazywanie rezultatów wywiadu i t. d. Paquet uzupełnia pracę szeregiem dodatków, zawierających między innemi: 1) Instrukcję co do zadań oficerów wywiadowczych 2) Instrukcję co do roli oficerów Biura Wywiadowczego 3) Instrukcję co do wyzyskania materjałów znalezionych przy jeńcach lub też na polu bitwy 4) Instrukcję co do czynienia wywiadu przez oficera artylerji i t. d.

Zmarły Szef Sztabu Franc. gen. Buat, który zaopatrzył tę pracę wstępem, uznał ją za wyczerpującą i wartościową.

(Belge, nr. 10/23 S. 1218; Artillerie, Octobre 1923; s. 73).

Szczupłą literaturę, dotyczącą zagadnienia jak należy dostosować formę ciągnienia wojsk do działalności lotników nieprzyjacielskich — uzupełnia poważnie drobna praca zaszczytnie znanego pisarza wojsk niem. kpt PFEIFERA (*Marschgliederung und Fliegerwirkung. Berlin, Eisenschmidt, 1924*). W pracy tej omawia autor: 1) działalność eskadr lotniczych podczas mobilizacji i koncentracji sił, 2) formę ciągnienia w okresie zbliżania się przeciwników do siebie, 3) posuwanie się straży przedniej w nocy i za dnia, 4) konieczność posuwania się w szyku rozwiniętym przeciwnika słabiej zaopatrzonego w samoloty.

Nakładem Włoskich Centralnych Szkół Wojskowych Piechoty, Artylerji i Inżynierji — ukazał się trzeci tom wykładów o taktyce poszczególnych broni: *Tattica delle varie armi. (Roma, 1923*). Tom ten dotyczy: 1) wojsk inżynierji i ich zastosowania, 2) gazów duszących, 3) obserwacji powietrznej, 4) stosunku między wojskami powietrznymi a innymi rodzajami broni etc.

(Génie, Septembre 1923, s. 279).

Nauka o broni.

Płk. ALVIN i mjr. ANDRÉ opracowali po wojnie na nowo dzieło swe p. t. „*Manuel d'artillerie lourde*" i wydali pod nową nazwą „*Les canons de la Victoire*" (*Paris, Lavauzelle, 1923*). To przerobienie na podstawie doświadczeń wojennych czyni dzieło cennym podręcznikiem. Autorzy nie ograniczają się jak w 1-szym wydaniu do opisu samych ciężkich dział, lecz zajmują się wszelkiemi rodzajami

armat, począwszy od moździerzy okopowych (150 T. model 1917), moździerzy 240 i armaty 65 m. mod. 1916 aż do granatnika.
O dawniejszych modelach (armaty Bauge etc.) wspominają tylko krótko. Książka zawiera 420 szkiców.
(Artillerie, Septembre 1923. s. 66).

W roku 1921 i 23 ukazał się w Revue de Cavalerie szereg artykułów płk. CAMBUZAT Autor wykazuje w nich sztukę przedstawiania kwestji poważnych w formie łatwej, często humorystycznej.
W podobny sposób napisaną jest praca p. t. „*Les Gibernes d'artilleur. T. I—II* (*Paris, Levrault, 1923*), w której autor omawia kolejno następujące zagadnienia: ogniowe ćwiczenia, materjał artyleryjski i jego użycie; ogień pojedynczy i huraganowy, konnica i ogień, kwestję możliwych metod studjowania spraw artylerji, ogień i góra. Dzieło to stanowi fachowo—cenną, literacko—niezwykle przyjemną książkę.
(Cavalerie, Novembre — Décembre 1923. s. 815/16; Génie, Novembre 1923. s. 452).

Szef eskadry artyleryjskiej mjr. CAMPANA zajmuje się dokładnym opisem armaty w książce p. t. *Les progrès de l'Artillerie.* (*Paris, Lavauzelle, 1923*). Autor przedstawia rozwój materjału artyleryjskiego, omawia metody strzelania i użycia artylerji, tak po stronie francuskiej, jak i niemieckiej w czasie ostatniej wojny. Na podstawie tych doświadczeń mjr. Campana rozpatruje w swoim dziele, jakim udoskonaleniom i zadaniom powinna odpowiadać artylerja, a szczególniej działo w przyszłości Autor ogranicza się do jasnego omówienia działa, jego części składowych i jego zadań i właściwości śmiercionośnych.
(Cavalerie, Novembre—Décembre, 1923. s. 816).

W dziele p. t. *Artillerie de la guerre et artillerie de l'avenir.* (*Paris, Lavauzelle, 1923.*) wykłada mjr. CAMPANA ewolucję artylerji, jej rolę w wojnie, metody strzelania, przemiany wywołane w artylerji niemieckiej przez ostatnią wojnę. Okres od 1914—1918 jest punktem wyjścia, na którem autor opiera wywody o udoskonaleniu artylerji i potrzebach, jakie będzie musiała zaspakajać.
(Génie, Septembre 1923, s. 279).

W cennej i jasno napisanej pracy porusza gen. LE MARQUAND (*La question des arsénaux. Paris, Plon, 1923)* niezwykle skomplikowane zagadnienie budowy i tworzenia arsenałów wojskowych. Sprawę tę rozpatruje przytem nietylko pod kątem wojskowych potrzeb, technicznych urządzeń i względów organizacyjnych, ale i pod kątem ogólno-państwowym, a zwłaszcza gospodarczym.
(Artillerie, Novembre, 1923 s. 77).

Praca mjra PASSAGER (*Traité élémentaire de chimie. La question de l'azote. Les gaz de combat Bruxelles, De Boeck, 1923*), przeznaczona dla oficerów i szkół oficerskich zapoznaje w formie zwięzłej i jasnej z zagadnieniami chemji wojennej (użycie azotu, wytwarzanie pocisków, gazu do walki i t. d.).
(Belge, nr. 10/23 str. 1220).

W dziele opartem na dokładnej znajomości tematu i na gruntownem oczytaniu a stanowiącem równocześnie wprowadzenie do studjów nad balistyką wewnętrzną omawia mjr. REGII (*Polveri ed explosivi ed loro effeti. Roma, 1923*) wszystkie rodzaje prochów strzelniczych oraz pocisków. Książka napisana jasno oddać może pierwszorzędne usługi studjującym istotę i zużytkowanie materjałów strzelniczych.
(Artillerie, Novembre 1923 s. 80).

Dużo korzyści pod względem wiadomości z dziejów artylerji daje książka THOUVENIN p. t. *L'artillerie nouvelle. Paris, Lavauzelle, 1921.* Zaletą jej główną—dobry podział danego przedmiotu. Część pierwsza zajmuje się specjalnie amu-

nicją z uwzględnieniem broni używanej we Francji. W drugiej części omawia autor ogień artyleryjski i radzi opierać się głownie na balistyce. Trzecia część opisuje obecny materjał artyleryjski używany we Francji.

(Coast Artillery, June 1923, s. 667).

Inżynierja.

Płk HENRY, dając w książce swej *„De l'organisation du terrain. Son évolution pendant la campagne 1914—1918"* (*Paris, Lavauzelle, 1924*) studjum o organizacji terenu, zajmuje się specjalnie ewolucją walki obronnej na terenie atakowym. Autor analizuje studja przygotowawcze przed zrealizowaniem potrzebnych warunków do stoczenia takiej walki jak bitwa pod Prosnes — Massiges 15-go lipca 1918 r., która była największym czynem defensywnym z całej wojny. Książka wartościowa.

Szkolnictwo.

Kpt. COLBY autor książki *„Education and the Army.* (*Washington Thepalmer, 1923*) był przed wstąpieniem do armji instruktorem w Columbia University of Minnesota. Nietylko w życiu cywilnem lecz także w wojsku okazał się doskonałym wychowawcą. To też interesujące są jego zapatrywania pedagogiczne na cele wychowawcze wojska.

(Quartermaster, Septemper October 1923, S. 41).

Prawo.

Znany autor francuski, płk. BECKER (*L'héritage napoléonien. Essai juridique. Paris, Levrault, 1923*) omawia w swej ostatniej pracy działalność Napoleona prawodawczą, treść i znaczenie dla potomności jego reform prawnych, oraz stosunek tych reform do instytucji prawno-państwowych XVIII w. i do nowoczesnych kodyfikacji.

(Rev. gén. Nr. 10/23, s. 796).

Historja.

Sztab Generalny francuski wydał dwutomowe dzieło kpt. CHACKA (*La guerre des croiseurs du 4/8/1914 a la bataille des Falkland. T. I—II. Paris, Societe d'éditions géographiques, 1923*), oparte na bardzo obfitych materjałach urzędowych. T. I. tego dzieła opisuje operacje, prowadzone przez krzyżowniki niemieckie przeciw linjom aljanckiej komunikacji morskiej oraz środki zastosowane przez admiralicję angielską dla ochrony tych dróg; drugi zaś tom omawia nie wykle doniosłą rolę, jaką odegrała eskadra admirała von Spee, 12 map kolorowych uzupełnia treść wywodów.

Dzieło objektywne, wielkiej wartości.

Niedawno ukazał się tom VII-y dzieła CORNET: *Histoire de la guerre, 1914 — 1916. (Paris, Levauzelle 1923*). Sześć pierwszych tomów wyszło razem. Autor roztrząsa w tomie VII wypadki wojny światowej, które miały miejsce w pierwszym kwartale r. 1916, ze specjalnem uwzględnieniem kroków przedwstępnych i wyniku ataku na Verdun.

(Génie, Novembre 1923—s. 456).

Znany autor szeregu książek z polskiej historji porozbiorowej, płk. DĄBROWSKI, ukrywający się pod pseudonimem GRABIEC, wydał ostatnio dwutomowe dzieło, poświęcone mgr. Aleksandrowi Wielopolskiemu (*Ostatni szlachcic Aleksander hr. Wielopolski, margrabia Gonzaga Myszkowski, na tle dziejów T. I—II. Warszawa, Nakl. Tow. Wyd., 1924*). Oparty o wydaną dotąd literaturę oraz o wspom-

nienia współczesnych przyjaciół i znajomych margrabiego, kreśli autor w sposób wyrazisty wybitną postać ostatniego polskiego męża stanu. Niezwykle też jasno uwydatnia autor cały tragizm tej postaci, która tkwiąc swą naturą w przestarzałych stanowych poglądach, mimo ogromnych zalet umysłu, charakteru i kultury, pozostawała w stałem rozdźwięku z otaczającem ją społeczeństwem, które niedorosłe kulturą i zniszczoną paskiewiczowskiemi rządami zdolnością zajmowania się sprawami państwowemi—reagowało na wszelkie, zarówno trafne jak i ujemne posunięcia margrabiego—tylko odruchami, dyktowanemi bezkrytycznym patryotyzmem a niejednokrotnie i rodową polityką, współczesnych kierowników opinji.

Rozwój sztuki wojennej od 17 wieku po dzień dzisiejszy, jej zależność od warunków politycznych, wojskowych i techniczcnych znalazła wyraz w pracy gen. DESCOIN, *Etude synthètique des campagnes modernes. (Paris, Lavauzelle, 1923).* Autor opiera pracę swoją na studjach historycznych ze specjalnem uwzględnieniem dzieł z dziedziny wojskowości, które zajmują się opisem główniejszych bitew nowoczesnych. Gen. Descoin nie wdaje się w szczegóły, natomiast podaje ogólną charakterystykę wojen w szerokim pojęciu.

(Génie, Septembre 1933, s. 277; Cavalerie, Novembre—Décembre 1923 s. 815).

Ukazała się w druku siódma część obszernego wydawnictwa duńsk. Szt. Gen. „*Bidragtill den stire nordtske Krigs Historie*" (Komentarze do historji wielkiej wojny północnej). Część ta opracowana przez gen. TUXEN oraz Komandora WITH—SEIDELIN, zatytułowana „*Enbringen ad Sveriges tyske Provinser 1715—1716* (Podbój niemieckich prowincyj, Szwecji w 1715—1716) obejmuje świetną obronę armji szwedzkiej pod Karolem XII przeciwko sprzymierzonym, wielokroć silniejszym siłom duńsko-sasko-pruskim, bitwy na morzu u brzegów Rugji, oblężenie Wismoru i t. d Opracowana z ogromną dokładnością, ilustrowana doskonałymi mapami—książka ta przedstawia wartość niezaprzeczalną.

(Svensk, Nr. 7. s. 349).

Świeżo wydana książka pełnomocnego komisarza amerykańskiego płk. HOUSE (*Ce qui se passa réellement à Paris en 1918—1919. Histoire de la paix. Paris, Payot, 1923*) jest zbiorowem dziełem opracowanym przez 18 członków amerykańskiej Komisji na konferencji pokojowej w Paryżu. Ponieważ każdy z autorów omawia sprawy, powierzone sobie na Konferencji pokojowej, uzyskuje się dokładne dane co do stanowiska delegacji amerykańskiej w najważniejszych zagadnieniach pokoju. Do ustępów najwięcej nas interesujących należą: I. S. Meges—Przygotowania do pokoju; II. O. Day—Atmosfera i organizacja Konferencji Pokojowej; IV. R Howard Lord, Dowódca dyw. pol—Polska; V. Ch Seymour—Koniec Cesarstwa. Rozbicie Austro-Węgier. IX. O Hudson -Opieka nad mniejszościami narodowemi. XVI. T. Howard Bliss—Problem rozbrojenia; XVII. D. Miller—Konstytucja Ligi Narodów; XVIII E. House -Rzut oka na pokój wersalski. Książkę ilustruje 5 map, między innemi mapa Niemiec (nowe granice); mapa państw sukcesyjnych po Austro-Węgrzech i mapa Polski o nowych granicach.

(Belge, nr. 12/23. s. 1457).

Aleksander ISWOLSKY, jeden z najwybitniejszych polityków rosyjskich, były ambasador rosyjski w Rzymie, Belgradzie, Tokio, Kopenhadze i wreszcie w Paryżu, pozostawił materjały pamiętnikarskie, które opracował i wydał Hanotaux *(Mémoires d'Alexandre Iswolsky, ancien ambasadeur de Russie à Paris. Paris, Payot, 1923).* Książka ta, jakkolwiek nie sięga do ostatnich lat życia Izwolskiego, przedstawia jednak pierwszorzędną donlosłość z powodu wtajemniczenia Izwolskiego we wszystkie najważniejsze sprawy polityki rosyjskiej. Dużo też materjału zawierają pamiętniki do zabiegów niemieckich a zwłaszcza Wilhelma II, zmierzających do rozbicia przymierza francusko-rosyjskiego.

(Suisse, nr. 1/24, s. 47).

Historyczne dokumenty z czasów wielkiej wojny zebrał i przygotował do

użytku uczeń General Service Schools płk. LANZA w książce p. t. *„German Offensive of July 1918“*. Książka została wydaną przez General Service Schools, Fort Leavenworth, Kansas. Dokumenty te w liczbie przeszło 600 składają się z rozkazów, djarjuszów wojennych, memorjałów, listów, doniesień etc. etc. niemieckich, francuskich i ameryk., ułożonych chronologicznie i jak tytuł wskazuje odnoszą się do ofensywy niemieckiej w lipcu 1918 r., a dotyczą specjalnie bitwy niedaleko Chateau—Thierry między 13 a 20 lipca 1918 r. Zbiór ten jest dobrem źródłem dla badaczy historji wielkiej wojny.

(Field Art., May—June 1923, s. 270).

Znany autor kilku prac wojskowych, płk. NAYLOR, opracował bitwę nad Marną w r. 1914 (*„The Marne Miracle“ — Washington, M. S. Inf. Assoc, 1923*). Zastanawiając się nad niepowodzeniem planu niemieckiego, autor widzi jego przyczyny w nieudolności Moltkego i Bülowa w zasadniczych błędach organizacji niemieckiego dowództwa, w brakach rezerw i wadliwym ustroju służb łączności. Mimo drobnych błędów układu praca ta napisana jasno i zwarcie a oparta na dobrym materjale źródłowym jest najlepszą z wszystkich, jakie się dotychczas na ten temat ukazały.

(Coast art. June 1923, s. 569. Quartermaster, September — October 1923, s. 39; Mil. Engineer, July August 1923. s. 364).

Ostatnio wyszły IX tom dzieła gen. PALAT (*La guerre sur le front occidental. IX Les offensives de 1915 Paris, Levrault, 1923*) dotyczy operacji, które się rozegrały na froncie zachodnim między grudniem 1914 a grudniem 1915 r. Tom ten obok zwykłych właściwosci pióra gen. Palata odznacza się uwzględnieniem nowego materjału źródłowego i opracowań, które się w międzyczasie ukazały.

(Rev. gén. nr. 11/23, s. 878).

Świeżo wydany *Pamiętnik Mikołaja II od r. 1890 do 31 grudnia 1917* (*Warszawa, Arct, 1924)* stanowiący wyciąg z oryginalnego pamiętnika Mikołaja II, znajdującego się w rękach bolszewickich, jest dzięki właściwościom charakteru i umysłowości cara — wydawnictwem bezwartościowem i jako takie zupełnie zbędnem. Krótki, rzeczowy artykuł, wsparty o ten pamiętnik i zilustrowany kilku wyimkami z pamiętnika, mógłby przynieść więcej korzyści a równocześnie zaoszczędzić czytelnikowi drogiego czasu i zgoła niepotrzebnego wydatku.

Łącznie z siódmym tomem wydawn. duńsk. Szt. Gen. (*„Enbringen av Sveriges cyska provinzer 1715—1716.* Podbój niemieckich prowincji Szwecji w 1715—1916*)* ukazała się w Szczecinie praca dr. VOGES. dyrektora archiwum w Wolfenbüttel, zatytułowana *„Die Belagerung von Stralsund im Jahre 1715“* Oparte na drobiazgowych studjach archiwalnych obfitujące w ciekawe dane, dzieło to przedstawia dużą wartość dla historyka. Opatrzone w liczne szkice.

(Svensk, Nr. 7. s. 349).

Nauki przyrodnicze (fizyka).

Na pytanie:—jakie są zasady radjotelefonji, jaka jej łączność z radjotelegrafią bez drutu etc.—odpowiada doskonała praca kpt. TOCHE *La Radiotéléphonie (Paris, Gauthier, 1923)* opatrzona przedmową generała Ferrié. Autor daje w dziele swem z jednej strony dokładny i jasny opis radjotelefonji, jej zadań, zalet, trudności i ewent. dostosowanie jej w przyszłości a z drugiej zajmuje się opisem stron technicznych jak aparatów i potrzebnego materjału.

(Génie, Novembre 1923 s. 452).

W ostatnim czasie pojawiła się doskonała książka p. t.: *Practical Radio* (*New - York, Wagnalls, 1923*) napisana przez autora wielu dzieł naukowych, WILLIAMS'A. Właściwością i główną zaletą książki: przedstawianie i omawianie kwestyj trudnych i licznych tajemnic radja, tak niezrozumiałych dla amatora, w sposób jasny i dla każdego przystępny. Dzieło możnaby podzielić na

2 części. 1-sza zawiera elementarne zasady radjo a 2-ga zagadnienia jeszcze mało wyjaśnione jak np. transmisja obrazów przez radjo, radjo-kontrola odległych aparatów etc. Praca ta jest opatrzona wielu doskonałymi rysunkami, które ułatwiają zrozumienie treści. Bardzo jasny skorowidz podnosi wartość dzieła i czyni je niezbędnem dla każdego specjalisty.

(Coast artil. journ.—June 1923 577).

Różne.

Zagadnieniu duszy żołnierza walczącego poświęca świeżą książkę specjalista w sprawie wychowania wojskowego płk. LEBAUD (*Maniement moral de la troupe. Paris, Lavauzelle, 1924*). W książce tej wskazuje autor, że aby być dobrym oficerem, nie tylko trzeba umieć prowadzić oddział i uczyć żołnierzy obchodzić się z bronią lecz należy przedewszystkiem dbać o moralną stronę wojska. Książka stanowi cenny podręcznik dla oficerów-wychowawców.

Czasopismo, które świeżo zaczęła wydawać włoska Szkoła Centralna Wojskowa (*La cooperazioni delle armi. Roma, Pinnaro, 1923*) zmierza zarówno do podniesienia zainteresowania oficerów do zagadnień zawodu wojskowego i do zapoznania ich z najważniejszemi problemami technicznemi i taktycznemi, omawianemi we Włoszech i poza Włochami jak przed wszystkiem do przepojenia oficerów zrozumieniem potrzebą studjowania zagadnień nie tylko własnej broni ale i broni pokrewnych.

(Artillerie, Septembre 1923 s. 68).

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH.

WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ.

Nr. 1. — Organizacja bibljotek wojskowych w świetle rozkazów M. S. Wojsk. Warszawa, W. Inst. N-W., 1921.

Nr. 2. — Katalog Centralnej Bibljoteki Wojskowej. (w opracowaniu)

Nr. 3. — Polska bibljografja wojskowa. Część I. Nauki wojskowe: T. 1.—do roku 1904. Warszawa, W. Inst. N-W., 1923; T, 2.—od roku 1905—1920. Warszawa, W. Inst. N-W., 1921.

Nr. 4. — Komunikat bibljograficzny. T. 1—Warszawa, W. Inst. N-W., 1921; T. 2—Warszawa, W. Inst. N-W., 1922; T. 3—Warszawa, W. Inst. N-W., 1923.

Nr. 5. — Pieczęci polskich bibljotek wojskowych. (w opracowaniu).

Nr. 6. — Wojskowe wiadomości bibljograficzne. T. 1—Warszawa, W. Inst. N-W., 1923.

Nr. 6. — Bibljografja druków dotyczących powstania styczniowego 1863/5 r. Warszawa, W. Inst. N-W., 1923.